

Plurális szavazat.

(Második és befejező közlemény.)

A plurális szavazat elméletében leggyakrabban arra hivatkoznak, mily nevetséges, hogy ugyanazon joggal ruházzák fel a szegényt és a gazdagot, a műveltet és tudatlant, a társadalmilag értékest és az értéktelent. Az általánosságban — mondja Laffitte: *Le suffrage universel et le régime parlementaire* című munkájában — nem az az abszurd, hogy mindenkinek joga van, hanem hogy mindenkinek egyenlő joga van. Ezt ő *paradoxe de l'égalité*-nek nevezi. Nevetséges, hogy a 21 éves ugyanoly joggal bírjon, mint az, aki azt már 25 év óta gyakorolja. Úgy állítják fel a pluralitást, mint a modern felfogásnak megfelelő intézményt, mely jogtalanságot nem ismer, de tudatában van annak, hogy az emberek nem egyenlők, nem indul rögeszmék után. *) Az egyenlőség erőltetett a tényleges viszonyoknak meg nem felelő.

Tény, hogy az emberek nem egyenlők, de miként következik ebből, hogy különböző joggal lennének felruházandók? Először is igen sokban különböznek**) és első kérdés az lenne, mily különbséget fejezzen ki a politikai jog és *erre* a felelet csakis önkényes lehet. Másrészt igen találóan mutatják ki, hogy ép a növekvő különbségek, az egyenlőség megszűnése okozza, Vagy van legalább összefüggésben a jog-egyenlőséggel (1. Bouglé: *Les theories égalitaires* 1899, Durkheim: *La division sociale du travail*. ***) Minden theória, mely a szavazatjog

*) Pl. a *Zeitschrift für Politik* 1907. novemberi (első) számában Grabowski.

**) Jellinek szerint oly rendszert, mely e sokféle különbséget visszatudná adni kitalálni nem lehet.

***) Bouglé szerint hiányoznak az osztályösszetartozás ismérvei, az emberek egyéniesülnek, keverednek, a nagyobb, a különböző jog megadásá-

igazolására az egyént hozza fel, a szavazatjoggal egyéni tulajdonságokat akar jutalmazni, egyéni különbségeket feltüntetni, alapjában helytelen. A szavazatjoggal az egyén van ugyan felruházva, az egyén válik aktívvá, de a szavazatjog magában véve az egyénre jelentéktelen. A szavazatjog által a közületi autonómia van megadva, a szavazatjog által csak tömegtörekvések és érdekek, tömegtulajdonságok érvényesülhetnek. És a szavazatjogot csak ezen szempontból lehet megítélni, s így nem lehet megadásánál az egyéni különbségeket tekintetbe venni. A plurális szavazat az egyénben szervez nagyobb befolyást az egyes osztályoknak, igazolásában az egyénekre hivatkozik, ezért téves rendszer még akkor is, ha elismernénk és kívánatosnak tartanánk, hogy egyes osztályok nagyobb befolyással bírjanak, hogy ne a számban legerősebb osztály döntsön a képviselő fölött (azt is fel szokták igazolására hozni, hogy azoknak adja az általánosság a képviselőt, akik *nulla hanno e nulla sanno*, mint Palma mondja). A képviselő választására az egyeseknek adott közreműködési jog az autonómia megvalósításának egy módja (a leginkább elterjedt), az adott jog aszerint lesz leginkább megfelelő, amint a legjobban szolgálja a célt, mely a közületi érdekek megvalósítása lehet csak, az általános érdeknek, mely a gazdasági jólét, a kultúra minél nagyobb mértéke, megfelelő jog, a közigazgatás és kormányzatnak ez irányban való működése. Az egyének nem lehet kisebb vagy nagyobb jogcíme, az egyéneknek adott jog aszerint bírálendő meg, amint működésében, eredményében leginkább szolgálja a célt. Kétségtelen, hogy a privilegizált osztályok nagyobb joga érdekeik védelmében fog működni, kétségtelen, hogy a nagy tömegek nagyobb mértékben vannak érdekelve a megfelelő állapotok létrehozásában. Ha az általános és egyenlő szavazat a nagy tömegek befolyását növeli, azokét, akik nélkülöznek, akkor igazolva van, elméletileg, mert kétségtelen, hogy minden más berendezkedéssel szemben leginkább fogja szolgálni a célt, s leginkább fog megfelelni az autonómiának is, miután a közület összeségének ad egyrészt befolyást, a többségnek döntést, másrészt nem határozza azt meg, általános érvényesülési lehetőséget jelent a különböző, egymással versenyző törekvéseknek, egyetlen törekvésnek vagy érületnek sem biztosítja önjogúlag a hatalmat, hanem függővé teszi a választók akaratától. Megteremti és a szavazással csak az lehet a cél, a bizonyos területen

nak nincs alapja (ami nagyon problematikus és erőltetett magyarázat). Durkheim a növekvő munkamegoszlással összefüggésben látja a mechanikus együttműködés helyébe, mely lehetetlenné válik, a spontán együttműködés lépését, a szolidaritást - nvust, melynek Franciaországban egész irodalma keletkezett. (Az új politikai tant Bourgeois formulázta először s hivatalos köztársasági doktrína lett).

és bizonyos módon az önkéntes uralmat, a szabad elhatározást, s nem egyesek vagy egy osztály akaratát, felfogását teszi — már közvetlenül a jogi berendezkedés útján — úrrá. Kétségtelen, hogy az elmélet szempontjából az általános és egyenlő szavazat jobban kiállja a kritikát, mint a plurális szavazat. Ugyanazt modhatjuk, ha a plurálist, mint jogi intézményt vizsgáljuk.

4. A plurális szavazat az általánosság és a cenzus rendszerének kiegyenlítése lenne (mint praktikus intézmény csak úgy jöhet számba, noha a cenzus mellett is megállhatna). Ha általánosság és cenzus között nincs különbség, hanem csak szélesebb körű cenzust jelentene az általánosság (amivel gyakorta érvelnek ellene), a két rendszer egyesítésének egy intézményben nem lenne semmi elvi akadálya. De általánosság, ha ismer is korlátokat, melyeken belül adja csak meg a szavazatot, a cenzustól minőségileg különböző. Mert korlátai természetesen vagy természetiek (előbbi a közülethez való tartozás valamilyen, utóbbi nem, kor, szellemi betegségek, amiken kívül egyeseknek ugyan van nagyobb szociális jelentőségük is [nem], vagy lehet úgy alakítani, hogy legyen [kor], de az mégis háttérbe szorul). A cenzus korlátai társadalmi jelentőségűek, bizonyos társadalmi helyzethez fűződnek, az ahhoz hozzáfűződő felfogást, érzést kívánják teljesen kizárni, s ez bevallott céljuk. Így a két rendszer egyesítése abszurdum elvileg. Az általánosság a minden irányú érvényesülési lehetőségét jelenti, a cenzus egyesek kizárását, az általánosság a népies akaratból származtat mindent, a cenzus bizonyos akarat érvényesülését akadályozza meg. Az általánosság az önjogúság tagadása, a cenzus nem az. A plurális szavazat lehetetlen, korcsrendszer. Az általánosságból, (miután az alapon, melyen megadja a jogot, az emberek egyenlőek) következik az egyenlőség: a plurális szavazat, midőn ily alapon megadott szavazathoz továbbiakat fűz más alapokon, logikailag lehetetlen intézmény. A plurális szavazat appellál is a tömegekre, de másrészt ugyanakkor önjogon is szervez hatalmat, legalább is misztifikáció. Ha a szavazat visszavezetése az államakaratnak (egyszerűség kedvéért nem tesszük meg a megszorításokat) a nagy tömegek akaratára, mikor meghatározza a törvény, hogy ezen akarat konstataálásánál *ipso iure* (nem a népakaratból kifolyólag) egyesek, egyes osztályokhoz tartozóak nagyobb mértékben jönnek tekintetbe, mint mások, meghamisítja ezen akaratot és jogilag abszurd intézmény. A cenzus végeredményben azt jelenti, hogy a gazdasági rendtől függ a politika. Magánjogi rendünkkel összefüggésbe hozható, mert ott jog, a tényleges jog és nem a képesség, mely általános, függ bizonyos jogszerző tényéktől, azokhoz fűződik, a jogszerző tények, ha fentforognak, mindenkinek megszerzik a jogot,

mily tények és mily mértékben az a gazdasági viszonyoktól függ. *) Hasonlóképp cenzusnál a választójog (ha szellemi, csak közvetlen s nem minden esetben), a képesség elvileg megvan mindenkínél, de a jognak föltételei vannak, ez bizonyos gazdasági helyzet, mely vég-eredményben a jogszerző tényéktől függ, az a gazdasági és a jogrendtől, vagyis a fennálló rendtől és viszonyoktól, és evvel szükségkép konzerváló lesz (amint azt a tapasztalat igazolja, konzerváló abban az értelemben, hogy gazdasági, kulturális, társadalmi téren a különbségeket, a viszonyokat osztályok között egymáshoz megőrzi, vagy pláne nagy mértékben növeli, ilyen gazdasági politikát, jogrendet, igazságszolgáltatást és közigazgatást eredményez). Az általánosságnál elvileg (s hogy gyakorlatilag, arra meg van adva a lehetőség, illetve a jogi megkööttség nem a választójogban van, hanem más intézményekben), a népakarat határozza meg a politikát is, közvetve a gazdasági rendet is (amennyiben arra befolyjni tud). Ha a mondottakat analizáljuk, azt találjuk, hogy a jogszerző tények között a gazdasági rendben a munkának a legcsekélyebb a jelentősége, a cenzus majdnem annak kizárását a közületre való befolyásra, s ezáltal a munka ilyen felfogásának, érdekének teljes elhanyagolását eredményezi. A plurális szavazat pedig csakis mint egy jogszerző tényt — és csakis mint jogszerző tényt — engedi érvényesülni a szavazás szervezése folytán. Mint jogszerző, a munka különböző nemei ellenségesek, mert nem mint termelők jönnek figyelembe, hanem mint címek a jövedelemben, a termelvényekben való részesedésre. Mint termelő, szempontja, mely a gazdasági rendnek teljes átalakítását eredményezné, nem érvényesülhet, mert a többi jogszerző tényé, a kiváltságoké stb. is hatványozva van. Mint jövedelemben részesedni jogosított csak a többi jogcímmel együtt, azok után, érvényesülhet. A termelés reformjára nem fog a népnek adott szavazat irányulni, legalább is nem oly erővel, mint az általánosságnál, a termelés reformjával van pedig szoros összefüggésben az alsó osztály társadalmi és kulturális helyzete; csak a jövedelemben való részesedése fog bizonyos határig javulni, akár azáltal, hogy kevesebb munkát kell végeznie, akár hogy nagyobb fizetést kap. Kulturális szempontból a jog nagyrészt értéktelen lesz, miután az a termeléssel van összefüggésben. Az uralkodó osztály vezetése a gazdasági, társadalmi téren megmarad, sőt miután a tőrhetetlen állapotok mérséklődnek, csak erősbodik.

Hát ez ami a cenzusnál természetes és őszinte, azt a plurális szavazat ravasz fondorlattal éri el: az uralkodó állapotok, viszonyok

*) Azonban bizonyos tényeket a jog állapít meg, ilyen törvényes öröklésnél vérségi kapcsolat, ennyiben rendi jellegű.

szankcióját, az általánosság leple alatt. Ott a jog nem enged ellentétes törekvéseket érvényesülni, itt többséget biztosít magának, elméletében különféle jogcímekre hivatkozva, melyek megcáfolhatóak előre. A plurális szavazattal szemben még több joggal lehet felhozni, hogy a jogot élettelen dolgoknak adja meg, mert itt jog és egyén tényleg elválasztódnak, azáltal, hogy az első szavazatot az egyén kapja, másodikat adója, vagyona, bizonyítványa, nagyobb kora. Az által, hogy az alsó osztályt bizonyos értelemben leszereli, hogy ép új felfogásának az államban való érvényesülését akadályozza, bizonyos fokig kielégítvén a szükségleteket, melyek az alsó osztályt ez új felfogásnak megnyernék idővel, a szavazattal adott szociális jelentőséget szünteti meg szinte. Az kétségtelen, hogy a nagy tömegek rendszeren nem hajlandóak nagy reformokat diadalra juttatni, kitartó tevékenységre ez irányban műveletlenségük, elfoglaltságuk, a befolyásoknál fogva, melyeket a gazdaságilag, politikailag hatalmasok reá gyakorolnak, a gondolkodásnál, melynek az egyház őket megkeríti, képtelenek. De vannak bennük tevékeny agilis kisebbségek, melyek csakis rájuk számíthatnak, ők lévén első sorban törekvéseikben első sorban érdekelve. Az általános szavazat ezen kisebbségnek adna működési teret, érvényesülési lehetőséget, időnként és egyes kérdésekben magukkal ragadhatnák a tömegeket. A census a jog megszerzése érdekében ily tömeges akcióra okot szolgáltatván, alkalmat ad. A plurális szavazat leszorítja a kisebbségeket, ép ezek ellen irányulván szerkezetében (noha ideológiája ép az értelmet és gondolkodást kívánja megmenteni), megbénítja akcióképességét s evvel a főjelentőséget, amivel a nagy tömegek szavazata a társadalmi fejlődés szempontjából bír.

A következőkben röviden a plurális szavazat történetét fogjuk vizsgálni, amely igazolni fogja tételünket a plurális szavazat tulajdonképeni jelentőségét illetőleg. Azután a különböző alapok, melyekhez a plurális szavazatot fűzik, foglalkoztatnak majd, a plurális szavazatról általánosságban állítottaknak ezek szerint módosulniok kell, azok annyiban állanak meg, amennyiben a különböző alapokat a plurális szavazat célja megvalósításának módjai gyanánt vesszük, ami csak gyakorlati szempontból helyes egyes esetekben. Végül az egyetlen államnak, melyben a törvényhozó szervet illetőleg is megvalósult, jogát és viszonyait fogjuk nézni.

5. A plurális szavazat, mint a képviselőt választó testület megalakítására vonatkozó intézmény, úgy látszik először Angliában javasoltatik, még pedig abban az időben, mikor a chartista mozgalom, mely a szavazatjog jelentőségét benthami értelemben fogta fel s így az általános, egyenlő, titkos és évenkénti szavazásban a nagy töme-

gekre anyagi előnyöket látott, teljes erővel nyilatkozik, és mikor az angol kormányok a szavazatot illetőleg folytonosan reformbillekkel állanak elő. Így nem lehet kétséges, hogy a pluralitás a nagy tömegeknek adott illetve adandó jog korrektívuma kívánt lenni. Az 50-es években legbehatóbban ismertetője, Lorimer könyvet ír róla (*The election of the Future*). Eszerint a szavazatjog megadásánál elvnek azt kell elfogadni, hogy a jog ne induljon ki abból mi legyen, mi kívánatos, hanem egyszerűen a meglevő hatalom, erő elismerése legyen. Hogy ily elismeréssel, amennyiben keresztülvihető lenne, a fluktuáló viszonyok, melyek a hatalmat megteremtik, köttetnének meg, hogy a jog akkor egy bizonyos társadalmi állapot fixírozása lenne, ami egyrészt akadályozná a viszonyok szabad alakulását, melyet az elmélet szerint az államhatalomnak nem szabadna befolyásolni, másrészt viszont akkor is fentmaradna, akkor is fentartaná a közjogi hatalmat, mikor az alapjául szolgáló társadalmi már megszűnt lenne: az Lorimert elmékedésében nem zavarja. Az sem, hogy mily határozatlan fogalom a hatalom, melyet a jognak el kell ismerni, kifejezésre juttatni és pedig azért, mert különben kerülő utakon érvényesül; ez az érv azonban legfeljebb csak a veszélyt mutatja a jogi elismerésnél, hogy kettősen is érvényesül; s hogy így a jogi elismerés merőben önkényes lesz, a mindenkor a jogi hatalmon levőtől függő, hol és mikor, miben lásson társadalmi erőt és hatalmat. Ő maga a műveltségben, mely bizonyítványokkal igazoltatik, a vagyonban, illetve adóban, a viselt állásban stb. lát ily elismerendő hatalmakat s azt az egyet meg kell engedni neki, hogy legalább nem egyoldalú, mint a többiek, akik proponálják. A politikai találmányok nagy barátja, Mill pl. már csak a műveltségben (és a viselt állásban, amely ismét csak a műveltségről, illetve képességről tanúskodik) lát elismerésre jogcímet. Ő szerinte egyenesen megfoghatatlan ostobaság, hogy a kevésbé képzett zokon vegye kevesebb jogát, hiszen be kell látnia, hogy ő kevésbé képes a közjót megítélni. Hogy azt a művelt is egyoldalúlag ítéli meg, vagy hogy nem igazi ítéletét, hanem érdekét fogja érvényesíteni nagyobb jogával, hogy személyes erényekre számítani politikai intézményeknél nagyon elhibázott, kivált olyannál, aki a nyilvánossággal, tehát intézményileg kívánja biztosítani a becsületérzést, azt Bentham tanítványa figyelmen kívül hagyja, azt is, hogy nála gyakran a jog alapja a jó kormányzatban érdekelttség. Mikor 1876-ban a szavazatjog újból kiterjesztetett, a lordok háza kísérletet is tett, hogy e kiterjesztés élet a plurális szavazattal elvegye, ez azonban nem sikerült. A francia alkotmányozó korszakban (1870—75-ig) gyakran merülnek fel tervek, hogy különösen az *elements du désordre* szavazatjoga paralizáltassék s ezért, valamint

azért is, mivel azt gondolják, hogy a jogegyenlőséggel legjobban összeegyeztethető, a megfontoltaknak, csendes életet élőknek, azoknak, akik nem mernek kockáztatni, nagyobb befolyását kívánják biztosítani a családi szavazatban, de ez sem sikerül. Belgiumban évtizedek hosszú küzdelme elkerülhetetlenné teszi a szavazatjog reformját. Ekkor jelenik meg egy röpirat, amely a későbbi reform irányát megjelöli s mely a plurális szavazatban kívánja korrigálni az általánosságot, meg akarja menteni az egyenlősítő hullámokba való fullasztástól a rendet, vagyont, kultúrát, családot, erkölcsöt, ami nagyon szép program. (Nysseus: *Le suffrage universel temperé* 1890.) Hogy mit mentett meg, látni fogjuk.

Belgium az egyetlen állam, hol a plurális szavazat a törvényhozás választását illetőleg törvénybe iktattatott. Bevallott cél itt az volt vele, hogy az alsó osztálynak adott politikai befolyás ellensúlyoztassék. Mint látni fogjuk, nem hiányoztak írók, akik ennek dacára a belga rendszerben holmi túlvilági célok megvalósulását, mint az ész megmentését, a műveltség vezetését látják. Szászországban 1896. óta, mikor a fenyegető vörös rémmel szemben, mely az alsó házban többségre jutott volna (volt idő, midőn a német birodalmi gyűlésen Szászországot csakis szocialisták képviselték), porosz mintára háromosztályú szavazást hozták be, különféle tervek merültek fel. Az 1907. évi júniusi kormányjavaslat a községi képviselvek mellett, melynek körülbelül a képviselőház felét szánja, a kettős szavazattal kívánja a polgári gondolkodás és érzület uralmát a képviselőben biztosítani. Ausztriában az urakházában merült fel az eszme a gyökeres reform tárgyalásakor, a plurális szavazat behozatalára, amelybe azonban sem a képviselőház, sem a kormány nem akart belemenni. Érdekes, hogy a mecklenburgi alkotmánytervezet, mely a rendi állapotoknak véget akar vetni, szintén a plurális szavazatban keresi az általánosság korrekívumát.

Ha a plurális szavazat az egyéni értéket kívánná kifejezésre juttatni, vagy a hatalmat, mellyel az egyes rendelkezések, vagy az áldozatokért, melyeket a közületért viselnie kell, rekompenzálni, úgy a plurális szavazatnak mindenekelőtt igen változatosnak, számos fokozatának kellene lennie. Mint praktikus terv, a plurális szavazat ilyen, az elmélet követelményeinek megfelelő berendezése, komolyan sohasem merül fel. A plurális szavazatot csak annyiban akarják, amennyiben a politikai és szociális célt szolgálja. Így beérik a kevés fokozattal is, noha akkor a legnagyobb különbségek vétetnek ismét egyenlőknek, s a plurális szavazat realitása (hogy a valóságos viszonyoknak megfelelő) egyetlen fikció. Az elmélet az alacsony cenzusban, s kevés

fokozatban a plurális szavazat demokratikus voltát láttatja, állítja, hogy így nincs kijátszva az alsó osztálynak adott jog, másrészt a plurális szavazat általánosan hozzáférhető lesz. Az alacsony cenzus és a kevés fokozat ismét egy újabb csalás, a plurális szavazat kétszínűségét a legjobban mutatja, hiszen az alacsony cenzussal épen a nagyobb-mérvű fokozás válik fölöslegessé. Az általános hozzáférhetőség részint mese, részint pedig távolról sem méltányos, még egyéni szempontból sem (ami különben helytelen, de különösen nem kollektívból). Egyéni szempontból nem, mert míg egyesek azonnal rendelkeznek a föltételekkel, melyek a plurális szavazatot megszerzik, mások csak évek hosszú munkája után. Kollektív szempontból, mert egyes osztályok egész tömegükben élvezik a nagyobb jogot, másokból csak elenyésző, csekély töredékek jutnak hozzá, a legnagyobb rész kintreked (még ha fel tesszük, hogy mindenki megszerezheti és meg is szerzi). Meg kell még jegyeznünk, hogy ez az elmélet ép oly tulajdonságot követel meg az alsó osztályba tartozóktól, mely arról tanúskodik, hogy az illető nem bír osztálytudattal (a belga egy kis rendet és takarékos ságot követel és a takarékos ságot ép azon erény, mely a munkára szorultaknak, mint osztálynak csak árthat); intenciója mindenesetre a megkülönböztetéssel az összetartozás érzetét csökkenteni, az osztálytudatot elhomályosítani, jogi megkülönböztetést statuálván; nem az osztály emelkedését, ami szociális szempontból fontos, hanem az egyeseknek osztályukból való kiemelkedési törekvését fogja szolgálni, azt honorálván. Az alacsony cenzus pedig a kispolgárszavazat, a kispolgárgondolkodás és érzés érvényesítése annak teljes korlátoltságában. Amennyiben a társadalmi fejlődés ezen osztály eltűnéséhez vezetne, annyiban a plurális szavazat határozottan reakcionárius intézménynek tekinthető. Kétségtelen, hogy a legkorlátoltabb, szociális szempontoktól legkevésbé áthatott, legkevésbé szervezett és legkevésbé szervezhető elem a kispolgárság és ha a plurális szavazat azt juttatja túlsúlyra, a vezetést ép a legkevésbé képes elemnek juttatja. A szocialisták elfogultsága a plurális szavazat, mint kispolgár szavazat ellen, teljesen érthető. A kispolgárság teljesen a társadalmi tekintélyek hatása alatt áll, gondolkodása, erkölce teljesen annak hatása alatt alakul, mindenkor a leglojálisabb alattvaló, mert önálló gondolkodásra teljesen képtelen.

6. A plurális szavazat alapjai természetesen igen különbözőek; általában két csoportra oszthatók: ú. n. demokratikusokra és olyanokra, melyek nem azok. A demokratikus alap olyan, amelyet mindenki megszerezhet, sőt meg is szerez. Ilyen kettő van: a kor és a család. A kor alapján felállított pluralitás, Gageur szerint, aki a német birodalmi választójogot a korra alapított kettős szavazattal kívánja refor-

málni, mindenki által elfogadható, a nagyobb kort mindenki ugyanazon időben éri el, a nagyobb kor előtt meghajolni, annak nagyobb jogát elismerni, nem lehet megalázó. Számadatokkal iparkodik kimutatni, hogy az alsó osztály ugyanoly arányban van a magasabb korosztályban képviselve, mint a felsőbbek. (Ezek az adatok önkényesek, e tétel egyáltalán nem áll.) Másrészt kifogásolják úgy a kornak jogcímét a vezetésre ma, mikor a gazdagabb tapasztalatok nincsenek a korhoz kötve, tehát az ismeretek alapján (ha elfogadjuk e vitás jogcímet) nem igazolható; a nagyobb kor nagyobb érzéketlenségét, bele-törődést a meglevő viszonyokba, kisebb érzéket a változások iránt, kevesebb bizalmat azokban jelent. A magasabb kor teljesen beleéli magát az uralkodó állapotokba, másokat képzelni sem tud, de hiányzik is már belőle az erély, a hajlandóság, hogy azokat megváltottassa. Tehát szükségkép konzervatív s pedig nem higgadságból, megfontoltságból, amit az élettapasztalat adna, hanem érzelmi, lelki fogyatékosságból.

A család lenne a másik jogcím. Egyrészt mert a társadalommal szemben nagyobb szolgálatokról tanúskodna, mert nagyobb szükségletek, nagyobb érdekeltség járna vele, mert a tulajdonképeni társadalmi egység a család,*) mert nagyobb moralitást jelent,**) mert az igazi társadalmi betét az ember, mert a családapá nemcsak a maga, hanem családjá nevében is szavaz, szavazatában azok szükségletét is kifejezi, míg a magános mögött nincs senki. Az általános szavazat önkényesen megállapodik, nem következetes, nem veszi számba a szavazatból kizártakat, akiknek jogát annak kellene adni, aki a gyám-ságot gyakorolja felettük, aki polgári viszonyaikban helyettük eljár, aki róluk gondoskodik. Az *annexes sociales* az egyedüli alap, mely demokratikus államban elfogadható, sőt egyesek szerint az igazi demokráciának el is kell fogadnia. Franciaországban igen sok író szólal fel mellette, számos javaslat tételik politikusok részéről, olyanok, akik minden plurális szavazatban önkényességet látnak, a családi alapon elfogadják. (Fouillée.) Javasolják Jouvenel, Rolland, Pernolet, Belcastel, Rondot, Girard, Bonnet, Douhet. A család könnyen felismerhető alap. (Duguet: *Du vote plural.*) Ha a szavazatban az autonómia megvaló-

*) Crétinon: *Le vote plural.*

**) De la Grasserie: *Projet et une constitution, De la transformation du suffrage universel.* Szerinte az arisztokrácia tudományos és morális lesz, a tudományos, mint nehezen felismerhető, mint társadalmi szempontból gyakran értéktelen, nem jöhet számba; a morális jogi elismerése a család nagyobb szavazata, melyet azonban csak férfi nyerhet, a nő csak egy szavazattal bírhat (?) A családi szavazatra megvan a precedens ott, ahol a házasság politikai jogot ad: Portugália, Andorra, egyes dél-amerikai államok.

sulását látjuk, ha főjelentőségét ebben találjuk, úgy a családi szavazat (a *vote accumalé de famille*) érthetetlen lesz. Kétségtelen, hogy a családi szavazat is csakis főleg a konzervativizmust kívánja szolgálni, melyet a családapáknál nagyobb mértékben sejt, erre pedig semmi szükség sem lehet.

Ferneuil az általános szavazat válságán a családi szavazattal kíván segíteni. Lasserre azt kívánja, hogy amint a népszámlálásnál, úgy a szavazásnál is tekintetbe jöjjenek a gyermekek, a nem önállóak. Picot szerint a család nagyobb szavazata a valódiság jogának elismerése. Duthoit a szám brutalitásától kíván a családapa nagyobb szavazata útján menekülni. Természetesen ellenesei is vannak. Ducrocq azért, mert ahol nincs képesség, ott jogról sem lehet szó, nincs a családapának mit gyakorolni. Sauvage, mert szerinte a jog alapja az engedelmességi kötelesség. (*De la nature du suffrage.*) Cauchy szerint fölösleges. (*De l'Organisation du suffrage.*) Bluntschli, aki a plurális szavazat híve, mert a képviselőt *die staatliche Qualität der volksmässigen Quantität* kell hogy legyen (aminek mély értelmét nehéz megérteni) a családi nagyobb szavazat híve. A legnagyobb naivitás, mikor komoly emberek azzal érvelnek ellene, hogy sok ember nem a saját hibájából nem tud családot alapítani s így igazságtalanul bűnhődnek. Vetekedik ezzel, mikor a népességi politikát kívánják vele szolgálni, a gyenge szaporodáson segíteni.

A plurális szavazat többi alapjainál részint abból indulnak ki s azért kívánják megadni a nagyobb szavazatot, mert az a társadalomnak érdeke, részint mert a társadalomban van az egyesnek nagyobb érdeke. Előbbi lenne a műveltségi, utóbbi a vagyoni cenzus. A műveltségi cenzus de Greef szerint (*La Constituante etc.*) a vagyoninak elfajulása, amennyiben Royer Collard etc. a vagyonban ismérvet láttak a nagyobb politikai képességre, kellett következni egy kornak, melyben a hypothézist a valóság váltja fel. Laveleye (*Le gouvernement dans la démocratie*) szeretné az uralmat a műveltségnek, a tudásnak biztosítani. Hogy a nagyobb műveltséghez fűzött nagyobb jog nem jelenti azt, hogy a közjó szempontjából helyesebb intézmények lesznek, helyesebb lesz a kormányzás, már kiemeltük. Ezt legfeljebb csak azok hihetik, akik Guisotval azt tartják, hogy a választás útján az országban levő ész gyűjtetik össze, nem törekvések és kívánságok, érdekek fejeződnek ki. De a nagyobb szakszerűséget a plurális szavazat már szervezeténél fogva képtelen biztosítani: a műveltségnek adott nagyobb joggal nem ad irányt a szelekciónak, a művelteket együtt szavaztatván a kevésbé műveltekkel: a természetes törekvés csak az lehet, hogy az együttműködés lehetséges legyen, ily irányú kiválasztódás pedig

a különböző kategóriákat nem egyesítené (a nagyobb szakszerűséget a szakcsoportok szerint való szavaztatástól, külön képvisellettől, az ú. n. érdekképvisellettől várják, ott a különválasztás alapjával tényleg meg van adva az irány, hogy a legkiválóbbak választassanak meg). A műveltségnek adott szavazat a diploma-szavazatot jelenti. Az uralkodó osztály tanaiban, a társadalmi tekintélyek tiszteletében felnevelkedetteknek adja a nagyobb jogot, kiknek tekintélyes része egyenesen szolgálatában áll az uralkodó osztályoknak, vagy hatalmi szervezetüknek, az államnak. *)

Másrészt az iskolázottságban joggal látnak közvetett vagyoni cenzust is, még pedig a gyűlöletesebb formáját, amely a leszármazással van kapcsolatban. És még ha feltesszük is, hogy az iskolázott osztályban megvolna az akarat, hogy tudását, nagyobb gondolkodási képességét a legnagyobb jó érdekében akarja érvényesíteni, még akkor is el kellene zárkóznunk a plurális szavazat ezen formája elől, mert a művelt osztályban akkor is hiányoznék az érzék az alsó osztály szükségletei iránt és azok tudata is. De különben is a plurális szavazat épen nem juttatja majd a választó műveltségét kifejezésre, ha a művelt ember szavazatát fokozza is. Teljesen téves az az álláspont, amely a szavazatjog útján a kultúrát és a vagyonosodást kívánja biztosítani, azáltal, hogy a vagyonos, a művelt befolyását növeli, mert azzal csak annak társadalmi különállása, az abból folyó külön érdekei fognak nagyobb erővel megnyilvánulni, érvényesülni, de nem mozdítatik elő általában a művelődés, a vagyonosodás ügye. sőt amennyiben különállása érdekei abba ütköznek (és ez mindig bizonyos mértékig az eset), annyiban határozottan ellentétes az általános érdekekkel a nagyobb jog. **)

A vagyoni cenzus a legkevésbé elfogadott az elméletben, miután a demokratikus érzést a leginkább látszik sérteni, az általánosság pedig

*) Az iskolázottak jogcímét a vezetésre a politikában sokan a konzervatív írók részéről is kétségbe vonják. Már Constant is ellene van. Különösen hevesen kikel ellene La Playe, Courcelle-Séneuil (*La société moderne*). Szerinte minden iránynak és törekvésnek a tanult osztály szolgáltatja a szónokokat, a legforradalmibbtól a legreakcionáriusabbig. A felfogás önállósága, a nagyobb ítélőképesség tehát nyilvánvalólag hiányzik. Benoist (*La crise de Tétat moderné*) mandarinátust lát az iskolázottak nagyobb jogában.

**) A korlátolt szavazat, melynél a műveltek befolyása sokkal erősebb, a kultúra terjedésére nem tett annyit, mint az általános, melytől pedig azt féltik. Hogy a vagyoni cenzus a közvagyonosodásnak, az anyagi jólétnek egyáltalán nem szolgál, azt fölösleges kifejteni, és igen természetes, ha arra gondolunk, hogy mint a jövedelemeloszlásban versenyzők állanak egymással szemben, tőke és munka, az előbbinek biztosított nagyobb befolyás e harcban az utóbbiak rovására fog szolgálni, itt határozott érdekellentét van.

annak bizonyos respektálása; mint adó és mint vagyoni cenzus szerepel. Alapja, mint a cenzusnál s itt is, az általános érdek és a vagyonos magánérdekeknek állítólagos találkozása (a rend nagyobb szüksége, a vagyonosnak, különösen az ingatlannal bírónak szorosabb köteléke az állammal), a vagyonnal adott nagyobb gazdasági hatalom, amely respektálandó, az állítólagos nagyobb függetlenség, önállóbb gondolkodás, nagyobb képesség, a nagyobb megbékültség a társadalmi és gazdasági renddel, amely neki kedvez, a nagyobb szolgálatokat a köznek. Egyesek az „államérdekek” nagyobb védelmét várják tőle, miután a vagyonos nincsen annyira elfoglalva az anyagi érdekeivel, mint az alsó osztály, mely örökösen a megélhetésért küzd. (Hogy ez mennyire áll, elég tekintetbe vennünk azt a kizárólagos, egyoldalú érdekpolitikát, amely a cenzus alapján álló törvényhozásokban érvényesül.)

E különböző alapok azután egyes rendszerekben különbözőképp keverve fordulhatnak elő, amikor is az ügyes taktika a különböző cenzusokat akként egyesíti, hogy az alacsony mérték dacára annyi magasabb feltételei legyenek a plurális szavazatnak, hogy azok a feltételek meglegyenek, melyekből az uralkodó állapotokkal rokonszenvező vagy legalább megbékülő érzelmre lehessen következtetni. Mert ha a korlátozásoknál mindig úgy tüntetik fel a jogegyenlőséget, mint amelynél a szavazat magánjog, amely az emberek magánérdekeit szolgálja, azért mégis mindig az egyéni érdekeltségre számítanak, arra, hogy az ember abból kiindulva fog szavazni, arra építik számításaikat, korlátozásaik tehát az ember ily cselekvését, gondolkodását kívánják kiváltani.

8. Belgiumban, hol a plurális szavazat intézmény lett, annak igen különböző alapjai jogosítanak fel egyenként vagy egymással kombinálva a nagyobb szavazatra. Megvan a demokratikus cenzus s jellemző, hogy egymással kombinálva, hogy többet zárjanak ki, sőt ehhez adócenzus is járul. A vagyoni cenzus, mely az ingatlannak inkább kedvez, önálló jogcím mindegyik fájában. Ehhez járul még egy szellemi cenzus is, mely a 3 szavazat kedvezményét az egyház papjainak kivétel nélkül megadja, de a polgárság kereskedő és iparos osztályát abból kizárja. Egyúttal a kormányhivatalnokoknak is nagyobb politikai jogot biztosít. A plurális szavazattal mindenesetre két cél eléretett: a katolikus part számbeli ereje megnöveltetett, s a szocializmus hatalomra jutása megakadályoztatott. Általános panasz ellene, hogy falusi szavazat (*vote plural c'est vote rural*), amint percentualiter kimutattatott, hogy a városokkal szemben a vidéknek több szavazatot adott. Ennek jelentősége ismét abban rejlik, hogy a katolikus párt a vidéken, a liberális párt pedig a városokban talált nagyobb támogatásra, új szocialisztikus pártalakulással szemben a katolikus párt jobban megóvatott,

mint a liberális, mely a szavazat kiterjesztése folytán oly nagy mértékben gyengült meg, hogy csak a radikalizmussal szövetségbe bírta magát fentartani, úgy, hogy az orthodox liberalizmus ma már nem is létezik vagy teljesen jelentéktelen. Viszont tévedés lenne azt állítani, hogy a liberális pártnak a plurális szavazat egyáltalán nem használ, noha közös programja ma a szocializmussal a pluralitás eltörlése, program, melynek beváltása oly formai nehézségekbe ütközik, hogy uralomra jutása esetén abszurdum lenne beváltania. Különösen az arányos képviselőlet behozatala óta, (amely azonban a pluralitás gyakorlati működésének, eredményeinek megállapítását lehetetlenné teszi), a liberális párt is sokat köszönhet a plurális szavazatnak. Működésére nézve jellemző az a lassú csökkenés, amely a katolikus, 24 év óta uralmon levő többségben észlelhető: a katolikus párt hatalmát nagy mértékben konzerválta.

A plurális szavazat gyakorlati eredményeiről Nériux számolt be 1899-ben. (*Le suffrage universel en Belgique, son origine et ses résultats* 1899.) Határozottan megállapítható, hogy a törvényhozás népjóléti, munkásügyi törvényekkel fokozottabb mértékben foglalkozott s különösen a kisbirtokos helyzetét kívánta javítani. Nériux szerint a plurális belga szavazat adja meg a valódi egyenlőséget, amelyre mindenki igényt tarthat. A belga rendszernek igen számos francia irigylője akadt, így Dupriez (*Le vote plural en Belgique*), aki azt is igen méltányosnak tartja, hogy a falu erősebb szavazatjogot nyert, mert annak nagyobb szavazata a társadalmi biztosság garanciája. Szerinte mindazonáltal a belga szavazat nem favorizál egy pártot sem, egyszerűen több szavazatot ad annak, aki érettségét, tapasztaltságát bebizonyítja (az önkényes határ és egyenlősítés nem zavarja). Laffitte idézett művében szintén igen bölcs intézményt lát a belga rendszerben, hol mindenki beszélhet, de az beszél a lehangosabban, akinek legnagyobb az érdeke (ami pedig nem igaz, mint látni fogjuk). Flandin (*Institutions politiques* 1907), kinél a plurális szavazat gyakorlati működését a további korszakra találhatjuk, dicséri a belga szavazatban, hogy mindenkinek annyi jogot ad, amennyi garanciát nyújt a társadalomnak. Korántsem találja sem elveiben, sem gyakorlati kivitelében olyan tökéletesnek jelölnek. Statisztikai adataival iparkodik a plurális szavazat egyoldalúságát kimutatni; kiemeli, hogy dacára annak, hogy a művelt elemnek 3 szavazatot is ad, mindmáig az általános népoktatást nem tudja megvalósítani, aminek okát abban látja, hogy az uralkodó katolikus párt, melynek uralomra jutásakor tudvalevőleg első dolga volt az állami kötelező népoktatás, mint az egyház ellen irányuló intézmény megszüntetése, a választók 10%-ot meghaladó analfabétáiban látja tartalék-

csapatát. Bizonyos, hogy ítéletében része van a protestáns német politikai írók ismert elfogultságának a katholicizmussal szemben, de az is bizonyos, hogy sokkal inkább van igaza, mint a belga rendszer dicsőítőinek.

A belga szavazatjog minden belga férfiút megillet, ha 25 éves, képviseléválasztásra, ha 30 éves, szenátorválasztásra és a községi választásokra is. Második szavazatot nyer azon legalább 35 éves, nő vagy özvegy és törvényes leszármazóval bíró férfiú, aki az általa lakott vagy bírt lakás, épület után évenként legalább 5 frank állami egyenes adót fizet. (Erre nézve megjegyzik, hogy Belgiumban munkaházak igen könnyen szerezhetőek meg, és hogy nem irányul az intézkedés a munkásság ellen, avval vélik bizonyítani, hogy ép egy munkásvárosban [Charleroi] aránylag többen bírnak plurális szavazattal, mint másutt). Második szavazatot nyer továbbá, aki az államadóssági főkönyvben már 2 év óta van bejegyezve, legalább mint 100 frank járadék élvezője, vagy ha a postatakarékpénztári betétje után ennyi jövedelme van, ugyancsak 2 év óta. Két szavazattal bír az is, aki legalább 2000 frank értékű vagy 48 frank tisztajövedelmű ingatlant bír. És végül három szavazata van a főiskolai képzettségűeknek, akik teljes középiskolai tanfolyamot végeztek és végül olyanoknak, akik 19 közelebről meghatározott hivatalt viseltek vagy viselnek, mely legalább is akkora képzettségről tanúskodik, mint az iskolai megkívánt képesítés. A községi Választójog még négy megszorítást tartalmaz, melyek közül a 30 éves kor és a szavazatok kumulálásának négyre való megengedése a legnevezetesebbek (ezért nevezik a szocialisták *loi des quatre infamies*nek). A provinciális választójog általános és egyenlő.

A belga rendszer megalkotói azt hozzák fel, hogy általánosan hozzáférhető alapokat teremt, hogy azáltal, hogy mindenkinek legfeljebb csak három szavazata lehet, igen demokratikus jellegű.

A szász javaslat, valamint a mecklenburgi is csak két szavazatot kíván adni az egyesnek. A második szavazat feltétele a szásznál, hogy bírjon az országos közoktatási tanács megválasztására szavazatjoggal, legalább 1600 márka évi jövedelem után fizessen adót, illetve bírjon egyéves önkéntességre jogosító képzettséggel (a mecklenburginál csak ez az utóbbi a feltétel).

Községi és helyhatósági testületek választásánál inkább megtaláljuk a plurális szavazatot. Így Angliában a *school board* választásánál, hol 6 szavazata is lehet az egyes választónak. Ez iránnyal azonban az új községi és megyei képviselői szervezet szakított, ez teljesen demokratikus alapokra helyezkedett. Svédországban községi választásoknál az egyest 25 szavazat is illetheti. Valami hasonló van

Poroszországban is. Az elmélet is általán inkább igazolva látja községi ügyekre vonatkozólag a plurális szavazatot, itt ugyanis finánciális szempontok inkább nyomulnának előtérbe, kívánatosabb lenne, hogy azok döntsenek, akik a községi terheket elsősorban legnagyobb mértékben és közvetlenül viselik. Így Taine is a községi plurális szavazat mellett van, hogy az legyen az úr, aki fizet, sőt a demokratikus északamerikai Unióban is határozottan amellet lépnek fel (úgy tünik fel a községekben az általános és egyenlő szavazat, mintha megengedtetnék a szegényeknek, hogy a gazdagok zsebében kotorásszanak, mások pénzét elverjék, mondja Stern: *The suffrage in cities*). Nálunk a virilizmus nem teremtett helyes községi finánciális politikát és nagy mértékben elősegítette a szégyenletes rendszert, a vállalkozók kizsákmányolják a községeket, a klikkrendszer a község jövedelmével, vagyonnával, mint sajátjával rendelkezik.*

Selymes Károly.

*) Pifferoen (*L'electoral politique et administratif*) szerint, amily mértékben közeledik a törvényhozásra vonatkozó szavazatjog az általánoshoz, oly mértékben lesz különböző a községitől, amily tételt a közjog csak igen kevésé igazol.

